

LUTHERSK KIRKETIDENDE

LEDER: DE FATTIGE HOS OSS

ARTIKLER OG INNLEGG

DEN NORSKE KIRKE I GRUNNLOVEN –
MELLOM SÆRSTILLING OG LIKESTILLING
KIRKEROMMETS FORTELLING OG
MØBLERING

FRA BOKFRONTEN

SØNDAGSTEKSTEN

12. SUNDAG I TREENINGSTIDA
13. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
VINGÅRDSSØNDAG /
14. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

FRA BISPEDØMMERÅDENE

DE FATTIGE HOS OSS

Stortinget vedtok i juni at kommunene får hjemmel til å forby tiggings på offentlig sted. Stortinget vedtok også en anmodning til regjeringen om å fremme en proposisjon til Stortinget om nasjonalt forbud mot tiggings, som kan være iverksatt før sommeren 2015.

Bakgrunnen for dette vedtaket er som kjent tilstrømmingen av fattige tilreisende fra Sør-Europa, hvorav av en stor del er romfolk fra Romania. Det var Romanias medlemskap i EU som gjorde det mulig for disse å reise nordover i Europa, mens det var den økonomiske krisen de senere årene som var den viktigste impulsen til å gjøre det. Mange av disse har vi de senere årene kunnet se på fortauene i norske byer og tettsteder med pappkruset foran seg.

De fattige tilreisende har satt oss i villrede, både som samfunn og som enkeltpersoner. Hva skal være samfunnets respons, og hva skal den enkelte av oss gjøre? Bør vi gi penger, eller opprettholder vi problemet gjennom å putte penger i koppen? Ville det ikke være bedre for alle om de dro tilbake dit de kom fra? Sannheten er at de i de fleste tilfelle ikke har noe å dra tilbake til: Det er en fortvilt situasjon i hjemlandet, som tvinger dem til å fornedre seg til å tigge. Hvis det hadde vært arbeid å få, ville det vært langt å foretrekke. Naturligvis forekommer det også kriminalitet blant dem som kommer til landet, men det er neppe de kriminelle vi treffer på fortauet med koppen sin.

De fattige tilreisende utfordrer ikke bare samfunnet og den enkelte, men også kirken –

både til felles handling og til veiledning for den enkelte. Noen menigheter har engasjert seg for de fattige tilreisendes situasjon, og Kirkens Bymisjon gjør på kirkens vegne et viktig arbeid bl.a. med å skaffe overnattingsplasser i Oslo. I det store og hele er det likevel mitt inntrykk at kirken har stått forholdsvis passiv og villrådig på side-linjen.

En forklaring på at problemet møtes med villrede både i kirken og samfunnet, er at vi er vant til å tenke at virkelig fattigdom ikke lenger er noe som hører hjemme i vårt land. I velferdsstaten

sørger ulike støtteordninger og sikkerhetsnett for at ingen behøver å sulte, sove ute eller mangle nødvendige helse-tjenester. Den brutale fattigdom er vi vant til å tenke på som noe som hører til i andre deler av verden. Gjen-

nom bistand og nødhjelp har vi bidratt til å avhjelpe nød og fattigdom andre steder, men vet ikke helt hva vi skal gjøre når vi møter den på vår egen dørstokk.

For kirken er møtet med de fattige i grunnleggende forstand et *teologisk* spørsmål som både berører gudsforståelse og kirkeforståelse. Både i Det gamle og Det nye testamentet er omsorgen for de fattige et viktig tema. ”Du skal ikke være hardhjertet og lukke hånden for din fattige brot,” heter det i Moseloven (5 Mos 15,7). ”Den som lukker øret for den fattiges skrik, skal selv rope uten å få svar,” heter det i Ordspråkene (21,13). Når det å hjelpe den fattige er så viktig, er det også fordi Gud står på den fattiges side og hører deres bønn (Salme 69,34; 109,31).

For kirken er møtet med de fattige et teologisk spørsmål som både berører gudsforståelse og kirkeforståelse.

At Gud har særlig omsorg for de fattige, er en tanke som er videreført og utviklet i Det nye testamentet. Selve evangeliet er et budskap for fattige (Matt 11,5), og det er de fattige som prises salige (Luk 6,20). Guds identifikasjon med de fattige kommer også til uttrykk i Jesu ord om at møtet med dem også er et møte med ham: "For jeg var sulten, og dere ga meg (ikke) mat; jeg tørst og dere ga meg (ikke) drikke; jeg var fremmed, og dere tok (ikke) imot meg." (Matt 25,35.42f) Anvendt på vårt møte med de fattige tilreisende blir dette utfordrende ord. Det samme gjelder liknelsen om den fattige Lasarus som lå utenfor den rikes port og bare ønsket "å få mette seg med det som falt fra den rikes bord". Da de begge døde, ble det imidlertid avslørt hvem som sto under Guds nåde, nemlig den fattige Lasarus (Luk 16,19–31). (Tips til bibelstudium: Slå opp i bibelordboken på "fattig", og se hvilket sentralt bibelsk tema dette er!)

Vi er i vår teologi og vår forkynnelse flinke til å finne andre meningsnyanser i slike tekster, som ikke så direkte knytter dem til den konkrete materielle fattigdom. Det er i og for seg berettiget. Møtet med mennesker som virkelig er fattige, minner oss imidlertid på at slike tekster også har en grunnbetydning som ligger til grunn for de andre betydninger, og som vi ikke kan gjemme oss for.

I møte med de fattige kan det være lett å henfalle til et "vi" og "dem"-språk: Det er vi som kirke, som skal hjelpe de fattige. Men saken er at en stor del av de fattige tilreisende også er kristne og tilhører kirken like mye som oss. Det handler like mye om vår kirkelige selvforståelse og praksis. De fattige er ikke bare objekter for barmhjertighet, men lemmer på et legeme som

lider når ett av lemmene lider. Dette handler ikke bare om hva kirken gjør, men om hva kirken er.

At vi i vår kirke i alle fall antydningvis kan vise hva dette betyr, opplevde jeg en søndag i en av Oslos kirker. Utenfor kirken satt en romkvinne med sitt beger. Noen la mynter i koppen, andre ikke. Når gudstjenesten begynte, satte kvinnen seg bakerst i kirken og deltok i gudstjenesten, som også rommet et stivpyntet dåpsfølge av noen av byens bedrestilte familier. Sammen med de andre deltok hun i nattverden og i kirkekaffen. Og jeg tenkte: Hvor ellers i samfunnet deltar tiggere og rike på like linje i det samme fellesskap? Denne opplevelsen tydeliggjorde for meg hva kirken er og kan være. Ikke bare et sted for gode tiltak, men et fellesskap som i sitt liv vitner om og virkeliggjør budskapet om Guds nåde i Jesus Kristus, han som ble fattig for at vi skulle bli rike.

Å kvitte seg med problemet ved å forby tiggning, er en skammelig utvei som kirken bør gå i første rekke for å protestere mot.

Møtet med de fattige tilreisende rommer mange utfordringer og dilemmaer uten enkle løsninger, verken for samfunnet eller den enkelte. Å kvitte seg med problemet ved å forby tiggning er en skammelig utvei som

kirken bør gå i første rekke for å protestere mot. Menigheter og diakonale organisasjoner bør i langt større grad samtale om hvordan vi sammen kan hjelpe dem som er fattige, både her hos og der de kommer fra. For den enkelte av oss er det viktig at vi ikke ser den fattige som et problem eller som en forstyrrelse av vår privilegerte livsstil, men som medmennesker som skal møtes med barmhjertighet og respekt.

HARALD HEGSTAD
HARALD.HEGSTAD@MF.NO

Redaksjonen ønsker LKs lesere, skribenter og annonsører en god sommer. Første LK etter ferien utkommer 15. august.

DEN NORSKE KIRKE I GRUNNLOVEN – MELLOM SÆRSTILLING OG LIKESTILLING

FOREDRAG VED BISPEMØTETS ÅPNING 10.02.14

AV BISKOP HALVOR NORDHAUG
BJOERGVIN.BISKOP@KYRKJA.NO

I ERNA SOLBERG OG DEN NORSKE KIRKES "HOVEDPOSISJON"

Statsminister Erna Solberg uttalte i et nyttårsintervju følgende om Den norske kirke (DnK) og dennes plass i samfunnet (VL 31.12.13): *"Vi er jo på vei inn i en annen kirkeordning. Det som før var en form for styring av DnK, er nå ute. Vi må få en livssynspolitikk for alle religioner, men DNK har fortsatt en hovedposisjon. Og kommer alltid til å ha det."* (VL, 31.12.13)

Dette utsagnet er både klart og uklart. Solberg slår her fast at det statlige kirkestyrets tid er over, samtidig forblir DnK stående i en særstilling, en "hovedposisjon", i forhold til andre tros- og livssynssamfunn, "og kommer alltid til å ha det". Men hva denne varige hovedposisjon nærmere innebærer, er ikke klart.

Nå kan man kanskje si at den slags uklarhet er typisk politikertale. Men Solbergs uttalelse er etter min vurdering en forholdsvis klar gjengivelse av den uklarhet som hersker i Grunnloven om DnKs stilling, slik denne er uttrykt i § 16 der DnK omtales som "Norges folkekirke" – en betegnelse som unektelig etterlater en del spørsmål. Det kan være rimelig å anta at denne uavklarte posisjon med hensikt uttrykker en viss kontinuitet bakover til statskirkeordningen, samtidig som det åpnes for ulike utforminger av kirkens plass i det offentlige rom for fremtiden.

II DEN KRISTNE OG HUMANISTISKE ARV I § 2

Formuleringene om DnK i §§ 4 og 16 står åpenbart i en viss sammenheng med "verdigrundlaget" i § 2: "vor kristne og humanistiske arv". § 2 er imidlertid en åpen verdiformulering som går langt utover både Den norske kirkes og trosbekjennelsens revir.

Som kjent ønsker Stålsettuvalget ("Det livssynsåpne samfunn, NOU 2013:1) i sitt prinsipielle kap. 10 der de beskriver en langsiktig, ønsket utvikling, å fjerne alle henvisninger både til kristendommen og til DnK i Grunnloven. Utvalget har forståelse for at tradisjonell tro skal kunne ha en viss preferanse, men sier samtidig: *"... at ved konflikt mellom likebehandlingsprinsippet og argumenter basert på historiske forhold, bør det for en framtidig politikk og for framtidige ordninger være slik at likebehandlingsprinsippet prinsipielt er overordnet argumenter basert på historiske forhold."*

De "historiske forhold" som utvalget her sikter til, vil for Norges vedkommende tilsi en preferanse for kristendommen, eventuelt også for DnK som trossamfunn. Men utvalget gir altså tradisjonspreferansen vikeplikt i forhold til likebehandlingsprinsippet og vil følgelig ta ut alle referanser til kristen tro og til Den norske kirke i Grunnloven (§§ 2, 4 og 16).

Stålsettuvalget ønsker seg et livssynsåpent samfunn, men en sekulær stat. Dette får konsekvenser for tenkningen omkring gravlunder, reli-

gjos betjening ved sykehus og offentlige institusjoner osv.

Hva skal vi velge når likebehandling og tradisjonspreferanse kommer i konflikt? Svaret er ikke opplagt og må gis i møte med de konkrete utfordringer vi stilles ovenfor i slike sammenhenger som helsevesenet, fengslene og forsvarret, skolen og ved offentlige markeringer av ulike karakter. Det er ikke gitt at alt må være som det er. Men å gi en generell og prinsipiell forrang for likebehandling i alle sammenhenger, slik Ståsettutvalget gjør, mener jeg er uklokt og unødvendig. Dette henger sammen med at jeg har en noe annen vektlegging av kristendommens og den kristne kirkes plass i norsk historie, kultur og hverdagsliv enn den Ståsettutvalget viser i sin innstilling.

Mitt utgangspunkt er, motsatt Ståsettutvalget, at § 2 i Grunnloven fortsatt bør inneholde en henvisning til landets "kristne og kulturelle arv". Denne formuleringen er en legitim og berettiget bekrivelse av hvor vi kommer fra, og hvem vi er. Slike ting er viktige, og de kan gjerne uttrykkes i et lands grunnlov eller konstitusjon.

Et folk er nemlig noe mer enn en flokk individer som bare har et manntall og et lovverk til felles. Prof. em. Otto Krogseth ved Institutt for kulturstudier og orientalske språk ved UiO skrev i 2002 følgende om dette, og det gjelder ikke mindre nå:

"Sentrale sosiologer og kulturanthropologer er enige om følgende: Noe må være felles for en nasjon, ut over individers grupper og rettigheter. Samfunnet trenger, som lim eller sosialt sammenbindende sement, å samles om noe substansielt og kulturelt og nasjonalt særpreget. Kristendom og humanisme må, på kultur- og tradisjonspremisser, kunne prioriteres av hensyn til dette. Ethvert fellesskap har behov for enhet og integrerende sammenheng, for felles identitet og forankring. Det gjelder i særlig grad i en identitetstruet og pluralistisk, fragmentert og foranderlig kultursammenheng."

§ 2 er en form for "vimpelparagraf" som beskriver en virkelighet som vi alle på en måte er omsluttet av, uavhengig hvilken tro eller hvilket livssyn den enkelte måtte ha. En slik størrelse blir lett litt rundt beskrevet. Men hva er innholdet i

"vor kristne og humanistiske arv"? Og hvilket forhold er det mellom denne arven og det som sies i neste setning: "Denne Grundlov skal sikre Demokratiet, Retsstaten og Menneskerettighetene"? Fungerer den "kristne og humanistiske arven" som et slags ankerfeste for disse fellesverdiene? Eller er arven og verdiene to uavhengige størrelser, slik at verdiene som står like godt på egne ben?

Forutsetningen for formuleringen "vor kristne og humanistisk arv" må rimeligvis være at det ikke er noen motsetning mellom disse begrepene. Det ville ha fungert dårlig og gått imot hele "ånden" i denne vimpelparagrafen. "Humanisme" i vid forstand er trolig noe alle nordmenn i dag vil bekjenne seg til. Det handler om å sette mennesket i sentrum, ha respekt for den enkeltes verd, integritet og rettigheter, verne individet mot overgrep fra statsmaktens side osv. Dette humanistiske verdisynet er vokst fram på kristen mark, og det er ikke tilfeldig, men skyldes forståelsen av mennesket som skapt i Guds bilde, elsket for sin egen skyld og så høyt verdsatt at det blir gjenstand for Guds frelsende handling i Jesus Kristus. Denne forståelsen av mennesket gjelder uavhengig av rase, kjønn, funksjonsevne og sosial plassering.

Både Europa og Norge fikk avgjørende humaniserende impulser gjennom møtet med kristendommen, men denne påvirkningen går så dypt at den lett blir oversett. Svært mye av det vi tar for gitt i dag og kaller "fellesverdier", har kristne røtter. Kirkens viktigste "suksessfaktor" i møtet med den gresk-romerske verden var nettopp et nytt syn på mennesket og et nytt omsorgsfellesskap gjennom den nye familien, menigheten.

Også i romersk tradisjon kjente man til en begrenset form for veldedighet, motivert av plikt, og rettet inn mot dem som man sto i et pliktmessig lojalitetsforhold til, først den biologiske slekten og dernest byen og folkefellesskapet. Den kristne omsorgen ble derimot begrunnet radikalt annerledes i en nestekjærighet (caritas) som ga seg uttrykk på en måte som var ukjent i den antikke verden, og som til og med inkluderte fienden.²

III PROBLEMET KONSTANTIN

Etter vendingen som kom med keiser Konstantin, utviklet kirken utover på 300-tallet strukturer for sosial omsorg. Ulike institusjoner ble bygget, bl.a. hjem for barn som av sine foreldre var satt ut for å dø, herberger for de reisende osv. Konstantin innledet en utvikling der kirken ble tildelt ressurser og muligheter som etter hvert la grunnlaget for både skoler og sykehus.

Han påbegynte også en viss revisjon av lover og retning i en retning som vi i dag klart vil kalle "humaniserende". Gladiatorkampene ble forbudt og likedan den offerkulten som gjennomsyret hele Romerriket, og der forfølgelsen av kristne passet naturlig inn. Offerkulten spisset seg i keiserens rolle både som mottager av offer og som den som selv ofret til gudene på hele rikets vegne. Konstantin fjernet mye av grunnlaget for den hedenske gudsdyrkelsen, uten å forby den direkte, og satte kristendom inn i stedet. Slik startet en utvikling der samfunnets lover ble dannet med basis i kirkens lover. Dette kom bl.a. kvinnene og slavene til gode. Denne lovgivningen ble senere bygget ut i Europa og omsider også i Norge.

Konstantin overtok ikke en sekulær og human stat som han så korrumperte i retning av kirkelig maktmisbruk, men en stat som var gjennomtrukket av en brutal offerkult og en tilsvarende æres- og hevnkultur som var innvevd i religionen. Det er i dag nesten umulig for oss å fatte rekkevidden av det skiftet som kom med Konstantin.

I dag er denne mannen ofte gjenstand for svært kritisk oppmerksomhet, ikke bare utenfor, men også innenfor kirken. Det snakkes om "den konstantinske arv" som noe man bør kvitte seg med, fordi Konstantin innledet en periode over flere århundrer der kirken og staten ble forent på en måte som førte til at kirken utviklet seg i hegemonisk og hierarkisk retning, og mistet kontakten med sin uskylds og kjærlighets tid i de første tre hundre år av kirkehistorien.

Andreas Hegertuns skrev en kronikk i Aftenposten 24.12.13 om det skiftet som kom med Konstantin – og gir her uttrykk for en særdeles ensidig vurdering: "*Istedenfor å samles som venner*

rundt et måltid i et hjem, fikk de overdådige katedraler, pompose kler og et rigid hierarki. Kirken ble statens og staten ble kirkens. Sverdet som hadde truet de første kristne, ble nå lagt i deres egne hender."

Denne debatten handler mye om hvorvidt man anlegger et rent indrekkelig perspektiv eller et samfunnsperspektiv. De som taler mest kritisk om den "kontantinske æra", er opptatt av hva som skjedde med kirken etter Konstantin, og adskillig mindre av hva som skjedde med samfunnet, nemlig en grunnleggende humanisering som begynte rundt Middelhavet, og som nådde oss snau 700 år senere.³ Det er svært få personer i Europa (om noen?) som har betydd mer for ettertiden enn Konstantin. Og det er få som det er vanskeligere å danne seg et entydig bilde av. Det pågår da også for tiden en interessant debatt blant historikere og teologer i USA om hva Konstantin egentlig utrettet.⁴

Mitt poeng i denne sammenheng er i all enkelhet dette: Til tross for mange og grove feilgrep finnes god grunn til stolthet på vegne av kirkens historie – også etter Apostlenes gjerninger. Det kan ikke være slik, selv ikke for protestanter, at vi betrakter kirkens historie som en forfallshistorie fordi kirken satt med, eller ved siden av, makten i mange århundrer og følgelig lå under for flere av de fristelser som alltid følger med makt. Det paradoksale er at nettopp alliansen med makten, som fulgte etter Konstantin, var avgjørende for at vi i dag kan snakke om "vor kristne og humanistiske arv" – og gjøre det med rette.

Det er også en del av dette bildet at i den østlige del av oldkirken, som var et gammelt kristent kjerneområde der kirken ikke kom i allianse med makthaverne, er den i dag for en stor del utradert fordi en annen religion, islam, inntok den plassen.

Apropos humanisme: Den humanismen som vokser fram i renessansen, er ikke en motbevegelse mot kristendommen. I sin nylig utgitte bok om kristendommens idehistorie tar Karl Gervin på sitt dannede og indirekte vis et oppgjør med dem som mener på at humanismen er en motsetning til kristen tro. Det motsatte er tilfellet:

”... renessansehumanistene er bemerkelsesverdig religiøse.”⁵

Dette kan med fordel Humanetisk Forbund notere seg. Når forbundet forsøker å monopolisere ”humanisme” til å betegne sitt eget ”ikke-teistiske” livssyn, for nå å låne deres egen terminologi, nærmer det seg et idehistorisk ran.

Så vet alle at historien er en kronglet størrelse; den rommer ikke bare lys, men også mye skygge og mørke. Dette blir vi ofte minnet om, ikke minst av Stålsettutvalget som i 3. kapittel skriver om DnKs historie i Norge under perspektiv av majoritetens undertrykkelse av både kristne og ikke-kristne minoriteter. Dette er selvsagt et legitimt og nødvendig perspektiv, men det blir skjevt når det står alene.

IV HVA ER FORHOLDET MELLOM ARVEN OG VERDIENE?

Grunnlovens nye § 2 har som sin historiske bakgrunn den tidligere § 2: ”Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion.” Ordet ”forbliver” i ny § 2 ivaretar en kontinuitet til den gamle paragrafen, men § 2 tar samtidig vekk grunnlaget for det statlige kirkestyret.

I bunnen her synes å ligge et ønske om å føre videre den ”kristne kulturarven”, men det er uklart hvilket utslag dette skal gi. Evangelisk-luthersk kristendom var allerede under den gamle § 2 ikke normerende for den øvrige lovgivning i juridisk forstand. Denne paragrafen kunne ikke brukes mot andre lover (Jfr. dommen mot Børre Knudsen), og den nye formuleringen er enda løsere og dermed enda mindre aktuell for slik bruk.

Likvel er ikke formuleringen ”vor kristne og humanistiske arv” betydningsløs, hvilket overtydelig fremgår av motstanden mot denne ordlyden. § 2 er uttrykk for et ønske om å definere egen religiøs og kulturell tilhørighet i møte med andre former for det samme. Den gir legitimitet til kristne kulturuttrykk i offentligheten, som f.eks. kalenderen og kirkeklokkene søndag morgen.

Kan § 2 komme til å mobiliseres og spille en rolle i kommende politiske kontroverser? Det kan

ikke utelukkes. La meg her bare peke på to så ulike saker som aktiv dødshjelp og søndagsåpne butikker. Begge har en åpenbar sammenheng med ”vor kristne og humanistiske arv”.

Debatten om religionens plass i forfatningen foregår i hele Europa.⁶ Mange land uttrykker på ulikt vis preferanse for sin egen religiøse arv. Dette skjer i både Danmark, England, Tyskland, Italia, Hellas m.fl. Men de nasjonale variasjonene er store. Vår norske grunnlov med sin henvisning til ”vor kristne og humanistiske arv” er altså ikke noe særsyn i Europa.

EU hadde for noen år siden en hard debatt om religionens plass i unionens forfatning. Resultat finner vi i *Traktaten om Den europeiske union fra 2007*: ”EU (lar) seg inspirere av Europas kulturelle, religiøse og humanistiske arv, som er grunnlaget for utviklingen av de universelle verdiene som utgjøres av menneskets ukrenkelige og umistelige rettigheter som frihet, demokrati, likhet og rettssikkerhet.” (2.setning)

Minst like viktig er *art. 17 i Traktaten om Den europeiske unions virkemåte* (den reviderte Roma-traktaten, 2007): EU ”skal respektere den status kirker og religiøse sammenslutninger eller samfunn har i henhold til nasjonal lovgivning i medlemsstatene...” Videre: ”Unionen skal opprettholde den åpen, klar og regelmessig dialog med disse kirkene og organisasjonene i erkjennelse av deres identitet og særskilte bidrag.”

Denne artikkelen er for øvrig European Humanist Federation, hvor HEF er medlem, sterkt kritisk til. Man mener at EU i stedet bør behandle tro- og livssynssamfunn på linje med andre organisasjoner.

EU har altså i dag en tydelig henvisning til religionens rolle som positiv tradisjonsbærer, og her tenkes det først og fremst på kristendommen; jfr. formuleringen ”kirkene og organisasjonene” i art. 17 i Traktaten. Samtidig er det i dagens EU en tendens til å gå i retning av prinsippet om full likebehandling mellom alle livssyn og religioner. Dette henger sammen med den politiske utviklingen av unionen i retning av å harmonisere nasjonale lovverk, og behøver ikke tolkes som en prinsipiell nyorientering i retning av å løfte fram prinsippet om likebehandling på total bekostning

av historien og tradisjonspreferansen.

Henvisninger til religiøs arv har karakter av ”vimpelformuleringer”, men blir i flere land også fulgt opp med institusjonelle uttrykk. En slik formulering kan dessuten også kanskje få en viss normativ funksjon når det gjelder å innholdsbestemme viktige fellesverdier som nettopp ”Demokratiet, Retsstaten og Menneskerettigheterne” som følger i neste setning i § 2.

Det finnes som kjent mange historiske eksempler på at slike begreper helt kan tømmes for innhold. (F.eks. *Den demokratiske folkerepublikken Korea = Nord-Korea*) Hvis de forankres i en kristen og humanistisk tradisjon, som i § 2, kan de da få et feste som gjør dem mindre utsatt for makthaveres manipulering?

Det er utvilsomt et historisk legitimt poeng å vise til den idéhistoriske sammenheng som består mellom den kristne arv og humanismen, og de aktuelle fellesverdiene i § 2. Samtidig består nettopp her en fare: Disse fellesverdiene blir tatt til fange i den kristne leir; de er ”våre”. Dermed blir det vanskeligere å vise at de også må være viktige verdier for dagens norske muslimer og hinduer. Det vil være uheldig hvis ”Vor kristne og humanistiske arv” brukes eksklusivt til å holde noen utenfor verdifellesskapet, slik at de verdier som denne arven rommer, ikke kan tenkes å eksistere også innenfor andre tros- og livssyn. Men selv om humanetikere og andre måtte mislike formuleringen om den ”kristne og humanistiske arv”, er den etter sitt vesen en berettiget beskrivelse av historiske forhold som ikke behøver å sette mennesker med annet livssyn utenfor verdifellesskapet.

Det er i denne sammenheng relevant å peke på den berømte formulering i Den amerikanske uavhengighetserklæringen: ”*We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable Rights...*” Det er for øvrig interessant her at også skapertroen inngår i det som er ”self-evident”, men det er ikke nødvendigvis den kristne Skaperen man har for øyet.

Det kristne menneskesynet er ikke bare universelt i sitt område ved at det gjelder for alle

overalt; det er også universelt i sin begrunnelse. Selv om menneskerettighetenes tilblivelse historisk sett har skjedd i den kristne kulturkrets, så trenger man ikke være kristen for å hevde de verdier som nevnes i neste setning i Grunnlovens § 2: ”Demokratiet, Retsstaten og Menneskerettighetene”. Kanskje ville det derfor vært bedre om det i § 2 sto ”den kristne og humanistiske arv” og ikke ”vor”?

Danièle Hervieu-Léger (fransk religionssosialog) har for øvrig gjort noen interessante betraktninger rundt omtalen av den religiøse arv i europeisk sammenheng. Hun ser her følgende paradoks:

- Når det brede flertall av politikere aksepterer å omtale religion som arv i offisielle/statlige sammenhenger, så er dette ikke et symptom på religionens makt men dens avmakt! Religionen betyr lite i folks liv og befinner seg fjernt fra de arenaer hvor samfunnslivets regler bestemmes.
- Samtidig bidrar slike henvisninger til symbolproduksjon og normproduksjon i samfunnet, og har derfor også en effekt.⁷

V ER ”NORGES FOLKEKIRKE” (§ 16) EN ”NASJONALKIRKE”?

Vimpelparagrafen i Grunnloven § 2 er ikke bare en vimpel som vaier over hele grunnloven, vid i sin rekkevidde og vid også i sitt saklige innhold. Jeg tror den også er noe mer, nemlig noe i retning av en plattform for de mer institusjonelle §§ 4 og 16. At DnK er Norges folkekirke er altså på en særlig måte et uttrykk for den kristne arven. I så fall betinger og forklarer de to paragrafene hverandre gjensidig.

Begrepet ”Norges folkekirke” er uklart. Det fungerer åpenbart som en form for honorær omtale av det dominerende sammfunn, men sikter trolig også på en formell særstilling i forhold til andre tros- og livssynssammfunn, hvilket bl.a. kommer til uttrykk i § 4 om Kongens obligatoriske medlemskap i DNK. Kombinasjonen av §§ 2, 4 og 16 kan sies å gi legitimitet til DnKs medvirkning ved offisielle anledninger som kongebesøk, Stortingets åpning osv.

Disse paragrafene kan også ha relevans når det gjelder å begrunne en fortsettelse av tradisjonen med skolegudstjenester. Det er naivt å tro at en så omstridt ordning ikke kan påvirkes positivt eller negativt gjennom Grunnloven og den form for kirkelig medvirkning ved offisielle anledninger, som den legger opp til.

Det kan diskuteres om formuleringen ”Norges folkekirke” i § 16 gir DnK status som en slags ”nasjonalkirke”. Dette begrepet går lenger enn Erna Solbergs betegnelse ”hovedposisjon”, men hva det ellers skulle innebære, er uklart. Denne uklarhet kan for så vidt tale både for og mot begreps anvendelse. Men er det i det hele tatt klokt av DnK å henge dette skiltet over døra?

Jeg vil fraråde. Vi må huske at DnKs formelle privilegier, inkludert vår stilling som folkekirke, skyldes kongelig maktpolitikk og tilsidesettelse av det vi i dag betrakter som opplagte menneskerettigheter. Dersom DnK skulle begynne å kalle seg ”nasjonalkirke” under henvisning til §§ 2 og 16, vil dette av mange, og ikke uten grunn, bli oppfattet som illegitimt og autoritært og frembringe en motreaksjon.

Begrepet ”nasjonalkirke” kan også bidra til at kirken i folkets øyne bindes til nasjonen/staten på en slik måte at den legitimerer rådende politikk. Likedan kan ”nasjonalkirke” skape et uheldig inntrykk av at annerledes troende ikke har fullverdig hjemstavsrett i nasjonen.

Ordet ”nasjon” er heller ikke en enkel størrelse å håndtere. En nasjon er ikke uten videre gitt; det er ikke nødvendigvis det samme som en statsdannelse, men har assosiasjoner i retning av det mer etniske ”folk”. Dersom en ”nasjon” konstrueres på etniske premisser, virker det ekskluderende i forhold til mange. Blanding av religionen og etnisitet kan bli en farlig cocktail; det har historien mange eksempler på.⁸

Hvis vi dropper ”nasjonalkirke”, sitter vi igjen med det litt grå begrepet ”grunnlovsfestet folkekirke”, som Gjønnesutvalget landet på i sin innstilling fra 2006. Det beveger kanskje tanken, men ikke hjertet. Noen bedre betegnelse har jeg imidlertid ikke å tilby. Church of England kalles gjerne ”established church”; men det uttrykket lar seg vanskelig oversette.

Flertallet av frikirkeledere er, meg bekjent, mot §§ 4 og 16, fordi de bekjenner seg til prinsippet om likestilling. Dette er et viktig prinsipp for dem, og her står frikirkene nærmere USA enn Europa. Dette prinsippet er lett å forstå, ikke minst på bakgrunn av DnKs problematiske historie som statskirke. Men bidrar en slik posisjon til å svekke et tydelig kristent nærvær i det offentlige rom, fordi dette et stykke på vei henter sin legitimitet nettopp fra disse paragrafene i Grunnloven? Og hvis det er en slik sammenheng mellom § 2 og § 16, som antydnet ovenfor, bidrar en motstand mot §§ 4 og 16 også til å svekke innholdet i den henvisningen til den ”vor kristne og humanistiske arv” i § 2?

Jeg tror svaret på begge spørsmålene ovenfor kan være ja. I så fall er det slik at dersom DnKs ”hovedposisjon” (Erna Solberg) som er hjemlet i § 16, tas bort, kan det bli et tap for det norske samfunn som helhet ved at henvisningen til den kristne og humanistiske arven i § 2 enten utgår eller mister et institusjonelt ankerfeste.

VI DEN NORSKE KIRKES ”HOVEDPOSISJON” – JA ELLER NEI?

Ut fra prinsippet om konsekvent likebehandling vil de fleste kristne trossamfunn utenfor DnK trolig fortsatt argumentere mot den ”hovedposisjon” (Erna Solberg) som DnK har fått i vårt lovverk. Men de gjør det i så fall utfra et bestemt prinsipielt ståsted som er mer hentet fra USA enn Europa. De gjør det ikke fordi deres egne religiøse rettigheter er krenket. Etter min vurdering mister ord sin betydning hvis noen i dag vil påstå at Norges måte å ordne sin religionspolitikk kommer i konflikt med religionsfriheten.

Med i den vurderingen hører også å ta inn det synspunkt som bl.a. er blitt forfektet av religionsosiologen José Casanova: Gjennom henvisninger til religiøs arv i lovverket avregnes en aggressiv sekularisme som bare ser sin egen posisjon som garant for frihet, og som gjør religion til et problem som i størst mulig grad bør marginaliseres i det offentlige rom.⁹

Ved at Grunnloven åpner med å henvise til ”vår kristne og humanistiske arv”, og ved at Den norske kirke omtales som ”Norges folkekirke” i

§ 16, kan det altså være slik at det gis en positiv legitimitet til religion generelt og dermed også til andre tros- og livssynsamfunn.

Denne legitimitet får også politiske og økonomiske konsekvenser ved at offentlig støtte skal gis alle tros- og livssynsamfunn på lik linje med det som gjelder for DnK "som sådan", hvilket må bety DnK i sin nåværende form som landsdekkende folkekirke. I en slik formulering ligger en viss garanti for at stønadsnivået ikke kan være vesentlig lavere enn i dag, verken for Den norske kirke eller andre tros- og livssynsamfunn. Kanskje er det paradoksalt nok slik at nettopp Den norske kirkes særstilling i Grunnloven kan brukes til å bedre andre trossamfunns vilkår?

Bør Den norske kirke fortsatt ha en "hovedposisjon" i vårt lovverk? Min konklusjon blir JA. Det synes rimelig å se en indre sammenheng mellom §§ 2, 4 og 16 i Grunnloven og hevde at disse paragrafene samlet gir et riktig bilde av hvem vi er og hvor vi kommer fra. De gir videre ikke bare DnK – men også andre tros- og livssynsamfunn – legitimitet og offentlig støtte, og slik bidrar de til å sikre et livssynsåpent samfunn.

¹ Vårt Land, 28.08.2002.

² Jfr. Gillian Clarke, prof. i antikk historie ved universitet i Bristol: "Christianity and Roman Society", 2004.

³ Et eksempel på en ensidig indrekkelig vurdering av arven etter Konstantin finnes i Oskar Skarsaunes avskjedsforelesning: "Kirkens konstantinske fangenskap – ser vi slutten?", Dansk Tidsskrift for Teologi og Kirke, 03/11.

⁴ Peter Leithart: "Defending Constantine", 2010; John D. Roth (ed.): "Constantine revisited", 2013.

⁵ Karl Gervin: "Dverger på kjempers skuldre. Fra kristendommens idéhistorie", 2014.

⁶ Se Vebjørn Horsfjord: "Religionspolitikk i Europa", Teologisk Tidsskrift, 4/2013.

⁷ Danièle Hervieu-Léger: *Die Rolle der Religion für die Herausbildung des sozialen Zusammenhalts in Europa*, www.eurozine.com/articles/2006-08-17-hervieuleger-de.html.

⁸ Jfr. Halvor Moxnes: "Jesus som nasjons-ideal. Jesu liv-biografier og utviklingen av europeisk nasjonalisme i det nittende århundre.", *Teologisk Tidsskrift*, 3/2012, 228–248.

⁹ José Casanova: "Religion, European Secular Identities, and European integration", *Eurozine, Transit*, published 2004-07-29.

KIRKEROMMETS FORTELLING OG MØBLERING

FORSLAG TIL RETNINGSLINJER FOR KIRKEBYGG OG INVENTAR

AV ARNE E. SÆTHER

ARNER-SA@ONLINE.NO [HTTP://KIRKEKONSULENTEN.NO/](http://kirkekonsulenten.no/)

Kirkerådet har siden 1990 hatt myndighet til å vedta regler og retningslinjer for kirkebygg. Menighetene har fått til høring forslag til forandring av retningslinjene som til nå har stått i Guds-tjenestebok for Den norske kirke. Som innledning til menighetenes vurdering er der en innledning om kirkebyggets utvikling. Denne er av meget tvilsom kvalitet, med en rekke konkrete feil. Det gjør det ikke lettere for menighetene å komme med vurdering av retningslinjene. ”Som man roper i skogen får man svar!” Siden jeg har arbeidet mye med kirkebyggerts ulike sider, har jeg forsøkt å lage et forslag til retningslinjer med visjoner.

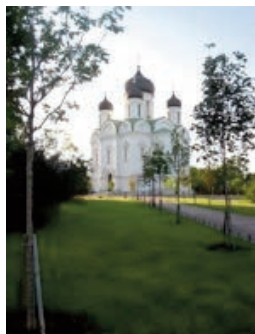

Kirkerommets primærfunksjon er å gi ly til menigheten når den samles. Med gulv, vegger og tak beskytter vi oss mot regn, vind, sterk sol eller kulde. Men vi verner oss også mot støy og andre uønske forstyrrende elementer i omgivelsene. Når vi bygger, uttrykker vi oss.¹ Et rom kan aldri være nøytralt. I kirken skal våre liv settes inn i en stor sammenheng. Vi er en del av Guds skaperverk, og vår vandring på jorden blir markert i våre livssyklusriter. Kirkens plass i landskapet forteller om *vår væren i verden*.² Mens andre institusjoner tar seg av deler av våre liv, ser kirken på helheten, på hele livsløpet. Med kropp, sjel og ånd er vi sammen med andre samlet i et rom

hvor vi feirer gudstjeneste. Liturgien og rommet skal støtte møtet med Gud, med hverandre og med oss selv. I gudstjenesten skal vi *være tilstede i en helhet*. Det skiller denne begivenheten fra andre typer møter.³

Gudsfolket er på vandring mot målet. Kirkerommet er rasteplassen.⁴ Etter rasten er det igjen et oppbrudd. *Vei og senter* er viktige motiver. Vi er på *vei mot målet* samtidig som vi er *i målet* – gudsriket er midt i blant oss. Vi retter oss mot soloppgangen og den nye morgenen og Jesu gjenkomst. Men vi retter oss også mot hverandre og ser Jesu ansikt i vår neste. Kirkerommet skal hele tiden være en god balanse mellom vei og senter.

Denne dobbeltheten må komme til uttrykk. I kirken i Vest har veimotivet vært rådende (langkirken); i Østkirken har senteret med kuppelbygget dominert (sentralkirken).⁵ Men langkirken har alltid også et (eller flere) senter, og sentralkirken har en vei. Temaet kan settes opp slik i en stikkordsform⁶:

LANGKIRKE Å BLI	SENTRALKIRKEN Å VÆRE
Aksen mot øst / horisontal (lengderettet mot et mål)	Verdensaksen / vertikal (i senter)
Vei / underveis (Vi er på vandring mot målet)	Senter / mål (Vi er i målet)
Dynamisk (Alle er rettet i en retning)	Statisk (Alle er rettet mot sentrum)
Tid (fortid - nåtid - fremtid)	Tidløs (Vandringen har stoppet)
Fjern (Målet er i det fjerne)	Nær (Målet er her i nuet)
"ennå ikke" (Vi er på vei, men ennå er det et stykke igjen)	"allerede nå" (Gudsriket er midt i blant oss)
Upersonlig (sitter etter hverandre, nakkefellesskap)	Personlig (er vendt mot hverandre, møter et ansikt)
Faderlig (krevende, beskyttende)	Moderlig (omsorgsfull, omfavnende)
Autoritær (militær oppstilling hvor en person behersker hele gruppen)	Demokratisk (oppstilling som muliggjør en mer likestilt deltakelse)
Innlærende (en informerende oppstilling for enveiskommunikasjon)	Kreativ (en kommunikatív formasjon hvor man innbys til å være medskapende)
Kontemplasjon (indre betraktning, selvforydelse)	Kommunikasjon (forbindelse mellom mennesker)
Innsikt (ideell sikt, tidløs sannhet, passiv)	Handling (aktiv, f.eks. fredshilsen)

Tempelet i Jerusalem hadde som forbilde fjellet i Sinai hvor Moses på toppen ser den brennende tornebusken. Presteskapet holdt seg til fjellsiden

og folket sto ved fjellets fot.⁷ Slik ble tempelet delt opp i tilsvarende soner med det aller helligste, det hellige og forgården. Fjellet er lagt ned i horisontalplanet. Fjellet er en verdensakse som knytter himmel og jord sammen, men aksene knyttes også til det som er under jorden. Slik får vi tredeling som også kommer til syne i kirke-

bygget: Det som er under jorden (forrom, nartex), på jorden (kirkeskipet), og det som er over jorden (koret, sanghuset). Med verdensaksen lagt ned mot øst, får vi vannet i vest (underverden, dåpen) og lyset / fjelltoppen / klippen (alteret, altervarden) i øst.⁸ I dette landskapet utfolder gudstjenesten seg. Livet finner sted. Vi blir satt i en sammenheng, inn i en fortelling. Rommet blir ladet av innhold som vi spiller på når liturgien utfolder seg.

Gudstjenesten skal gjøre troen synlig.⁹ En levende gudstjeneste er en jublende forgård til paradiset. Den skal være en forsmak på Guds rikes virkelighet som er gjennomsyret av tillit, forlatelse, befrielse, gjenopprettelse, fellesskap, åpenhet og et alltid nærværende håp! Rommet påvirker oss. Det gjelder former, farger, dagslys, belysning, sitteplassenes gruppering, de liturgiske gjenstandenes plassering og utforming, nærhet til handlingsstedene, kunstverk og innhold, tilgjengelighet, akustikk og mye mer. Ikke minst er det viktig med trygghet.¹⁰ Kirkerommet er en offentlig bygning hvor alle skal kunne

komme. Hvordan blir jeg tatt imot? *Hvor finner jeg et sted i rommet hvor jeg føler meg trygg, men samtidig får nærhet til handlingssteder og tør se*

ansiktet til min neste? "Bakerste benk" er en søken etter en slik trygghet, men de finnes langt bedre løsninger.

I den lutherske kirke er det lagt vekt på dåp, nattverd og "ordet". Ordet gir seg også uttrykk i sang. Gjennom tidene har nok idealene og uttrykkene i vår kirke vært mangelfulle og sviktende sett bl.a. i forhold til Luthers visjoner.¹¹ *I kirken skal det være en døpefont / dåpsbrønn, nattverdbord / bordalter og steder hvor ordet når ut både i skriflesninger og tale.*

UTFORMING AV INVENTAR

Kirkerommet skal rette seg mot ØST.¹² Fondveggen er i liturgisk forstand alltid en østvegg, selv om bygget av helt spesielle årsaker ikke ble det. Gulvet skal (i hovedsak) være plant slik at ulike sitteplassgrupperinger eller annen møblering kan være fleksibel. Høyder på podier eller senking av gulv for handlingssteder vurderes etter forholdene. Steder som skal være tilgjengelig for alle, må ha rampe. Rampens stigning vurderes ut fra høydeforskjell. En liten høydeforskjell kan ha brattere rampe. Podiet må ikke være så høyt eller markert at rommet oppleves som et skille mellom sal og scene.

Bruk av gallerier må begrenses til tekniske eller supplerende gallerier for fremføringer.

Døpefonten / dåpsbrønnen

hører til inngangssiden.¹³ Dåpen er inngangen til fellesskapet, men fellesskapet bør også ta del i handlingen. Det bør være god plass rundt handlingsstedet. Døpefonten bør være ha fast plass og ha rikelig med vann. Det bør være vann i døpefonten ved alle gudstjenester og livssyklusriter. En dåpsbrønn må sikres mot uhell.

Nattverdbord, alter, altervarde

Ordet *alter* brukes ofte upresis.¹⁴ I oldkirken brukte man bord når man feiret nattverd. Bordet ble i middelalderen endret til kompakt (stein)-alter. Den ortodokse kirke har beholdt trebordet.¹⁵ Alteret skal først og fremst være *Herrens bord*. Det skal gi inntrykk av et bord. *Alteret* er offerstedet. Det er der vi legger våre gaver. Det er *Guds tronstol*, symbolet på Guds nærvær i sitt

tempel. Det er *grensesteinen* mellom himmel og jord, et skille mellom tid og evighet.

Nattverdbordet / bordalteret / alteret kan utformes på forskjellige måter. Dette har sin plass i den østre del av rommet. Det kan være et bordalter med tyngde (stein) med god plass omkring. Menigheten inkl. sangkor samler seg rundt. Men det kan også være en dekomponering av alterets ulike funksjoner ved at en "altervarde"¹⁶ i stein settes opp i øst og et nattverdbord plasseres ute i rommet. Ved/på altervarden er det levende lys. Offergaver bringes opp til altervarden, og duk, brød og vin bringes ned til nattverdbordet.¹⁷ En tilsvarende situasjon har vi når man i en kirke har alter med altertavle og setter inn et nattverdbord ute i skipet, hvor man samles om nattverden.¹⁸ Det gamle alteret skal da ikke ha bordduk, men fungere som "tronstol, grensestein, varde, klippe".¹⁹ Levende lys på det gamle alteret gir oss et skinn av den nye morgener der fremme.

Alterring / knefall

Ved noen handlinger er det behov for knefall.²⁰ Det gjelder ved bønn, forbønn, skriftemål, vielse og andaktssteder. Knefall kan også benyttes ved nattverd. Knefallet med støtteskranke skal være i elementer slik at de lett kan flyttes. De må være stabile (støttefot, buform). Støtteskranke er bare en håndlist.

I kirker med liten plass eller hvor alterringen er fast eller unødig plasskrevende og fremtredende, kan den fjernes og erstattes med nødvendige knefallselementer. Eksisterende alterring kan evt. deles i flyttbare elementer.²¹

I andre kirker hvor man har nattverdbord ute i rommet og gammelt alter, kan man la den gamle alterringen stå og benytte den ved ulike anledninger.

Prekestol / lesepult

For å markere Ordets viktighet har prekestolen vært et markert utsmykket inventar i våre kirker.²² I tider da det meste forgikk fra prekestolen, og før lydanlegget ble mer enn lyd-himlingen over prekestolen, var det viktig at prekestolen fikk en sentral plass i rommet og med

en høyde som også ga kontakt med galleriene. Alter og prekestol har kjempet om den sentrale plassen.²³ I dag er situasjonen en annen. Det er ikke behov for en fast prekestol som enten konkurrerer med bordalteret eller blir plassert ut til siden i forhold til forsamlingen. Prekestolen må være lett flyttbar. En lesepult kan fungere som prekestol. Det kan være behov for to lesepult.

Skal ordet nå ut, må akustikken og lydanlegget hjelpe til med det. Men det er også viktig å se talerens ansikt. Det må være godt lys. Ut fra situasjonen kan lesepulten/prekestolen plasseres der taleren får best kontakt med tilhørerne.²⁴

Sang, musikk, liturgisk kor

Tale og sang/musikk har motstridende akustiske behov. Tale krever kort etterklangstid, sang krever lengre. Menighetssangen er viktig og må akustisk prioriteres. I balansen mellom tale og sang er en etterklangstid på 1,5–2 sekunder optimal.²⁵

Liturgisk kor og andre sangkor som deltar i gudstjenesten, bør ha plass i samlingen rundt bordalteret. Det lages sangkorrapp, flyttbare eller faste etter behov. Liturgisk kor skal ha sitteplasser (stoler). Det skal være god kontakt mellom kantor/organist og sangkor. I tillegg til orgel skal det være plass til andre instrumenter.²⁶

Ved konserter må det ikke oppstå konflikter mellom bordalter og kor/musikere når det gjelder disponering av rommet.

Sitteplasser

Minst 60 % av sitteplassene skal være stablbare stoler, slik at man kan få fritt gulvareal ved behov. De resterende sitteplassene skal være flyttbare, men kan være benker. Sitteplassene skal kunne møbleres etter ulike behov og handlinger, men formasjoner som gir en god kombinasjon av vei og senter må være ivaretatt.²⁷ Sitteplasser og romformer/bygningselementer skal gi steder hvor man føler trygghet, samtidig som man får nærhet til hverandre og handlingsstedene.²⁸

I mange eksisterende kirker er ofte benkene et problem. De fyller rommet og hindrer ønskelige handlingssteder som plass til lysglobe eller barne-

krok. De er for høye og hinder kommunikasjon, eller de er vonde å sitte i og farlige for ryggen. De er også vanligvis faste, slik at fleksibilitet i bruk av gulvareal er vanskelig. Eksisterende kirker må tilrettelegges bedre for nåtidig bruk, samtidig må man ha for øye eventuelle anti-kvariske behov.²⁹

Særskilte stoler

Det kan være behov for stoler som skiller seg ut litt i forhold til de vanlige stolene. De bør være i samme stil. Dette er stoler for liturger og brudepar.

Andaktssteder / "sidealter" / lysglobe

Kirkerommet kan ha andaktssteder for den enkeltes andakt eller for mindre grupper. Nattverdbordet kan, når det ikke er i bruk i gudstjenesten, brukes som "sidealter"

Et levende lys uttrykker nærvær.³⁰ Lysgloben (eller et annet formet lysteningssted) skal være nær inngangen ("forgården"). For noen er det "vanskelig" å gå frem til alterområdet. I noen sammenhenger kan lysgloben brukes mer sentralt i kirken i forbindelse med fellesbønn. Det er også behov for plass til lys som gis til dåpsbarna. En "kasse" med sand som gir rom til ulike lystørrelser, kan brukes. Den kan ha form av en båt.³¹

Utsmykning / kunstverk

Ut fra kirkerommets struktur og innhold kan både figurative og nonfigurative permanente kunstverk benyttes for å understreke sammenheng og den helhet som vi er satt inn i. Ulike kunstformer, installasjoner, bilder, o.a. kan benyttes uten å være en del av det faste inventaret.³²

Vi er satt inn i en helhet. Kirken skal være med å gjøre oss hele. Kirken skal virke helbredende.

HENVISNINGER:

Kirken som bygg og bilde (Kb) (Asker 2001)

På vei til det hellige fjell, - landskap, rom og liturgi (Pv) (Asker 2010)

On the Way to the Holy Mountain, -landscape, space and liturgy (Ow) (Asker 2012)

¹ Kb 20-21

² Kb 8-12, Pv 74-77, 81-92. Ow 75-82

³ Pv bakside

⁴ Kb 62-65, 94-102. Pv 208-210, 311-322

⁵ Pv 62-65

⁶ Kb 18-19. Pv 68-70

⁷ Pv 28, 246

⁸ Kb 16-17. Pv 104-105, 204

⁹ Kb 86. Ow 357-370

¹⁰ Pv 383-390, 366-369. Ow 326-329

¹¹ Kb 106-107, Pv 171

¹² Pv 51-60

¹³ Kb 110-112, Pv 215-228

¹⁴ Pv 155-178

¹⁵ Pv 176

¹⁶ Pv 199-206

¹⁷ Pv 372

¹⁸ Pv 191-198, 360-361. Kb 103-104

¹⁹ Pv 181

²⁰ Kb 108-109. Pv 257-264

²¹ Pv 262

²² Kb 113-115. Pv 229-244

²³ Kb 114. Pv 234, 241

²⁴ Pv 210-211, 299, 302, 305-309

²⁵ Kb 201

²⁶ Kb 121-128

²⁷ Kb 89. Pv 210-212, 300-303, 352-355

²⁸ Pv 303, 350, 354

²⁹ Pv 271-282

³⁰ Pv 210-211, 373-376

³¹ Pv 371

³² Kb 142-168

Helse Nord-Trøndelag HF er Nord-Trøndelags største og viktigste organisasjon med 2500 kompetente og motiverte medarbeidere fordelt på Sykehuset Namsos, Sykehuset Levanger, DPS Kolvereid og DPS Stjørdal. Helse Nord-Trøndelag har et omfattende spesialisttilbud og er innenfor enkelte sykehusfunksjoner blant de fremste i landet. Foretakets forretningsadresse er 7600 Levanger. Les mer om oss på www.hnt.no

Helse Nord-Trøndelag HF

Rehabiliteringsklinikken

Prestetjenesten i Helse Nord-Trøndelag har ledig stilling:

Sykehusprest

100 % fast stilling fra 01.01.15. Referansenr. 2231488164.

Arbeidet omfatter både somatiske og psykiatriske avdelinger. Prestetjenesten i helseforetaket utgjør 1,75 % årsverk. 75 % diakon er tilsatt ved Sykehuset Namsos. Prestetjenesten har hele Helse Nord-Trøndelag som arbeidssted, men stillingen har primært kontorsted ved Sykehuset Levanger.

Nærmere opplysninger: klinikkleder Tore Andersen, tlf. 74 09 73 20 / 951 98 358, e-post: tore.andersen@hnt.no eller sykehusprest Anton Hegdal, tlf. 74 09 83 60 / 918 94 673, e-post: anton.hegdal@hnt.no

Søknadsfrist: 25.07.2014

Foretaket har elektronisk søknadsbehandling og det oppfordres å fremme søknaden via Helse Nord-Trøndelag hjemmeside (www.hnt.no) – der du også vil finne fullstendig utlysningstekst.

HELSE NORD-TRØNDELAG

FRA BOKFRONTEN

OTTOSEN, ESPEN: HVORFOR SKRIVER IKKE GUD PÅ HIMMELEN AT HAN FINS?

LUNDE FORLAG 2014

Per Inge Torkelsen ble nylig intervjuet i Vårt Land og sa at om han døde og kom til himmelen, og Gud spurte ham: "Tror du nå at jeg fins?" så ville han fortsatt svare nei. "Hvorfor det?" spurte journalisten, og Torkelsen svarte: "Jeg har litt problemer med å innrømme feil."

Espen Ottosen har skrevet en bok om hvorfor ikke Gud viser seg mer tydelig slik at det er lettere for folk å tro at han eksisterer. Dette er et argument mot Guds eksistens, som nye ateister bruker mer og mer, så det er en viktig debatt Ottosen tar opp. Hvis Gud vil at mennesker skal tro på ham, hvorfor gjør han det ikke da lettere å tro at han eksisterer? Ærlige mennesker sier at de vil tro, men får det ikke til – hvorfor er ikke Gud da mer åpenbart tilstede? Bibelen beskriver en Gud som aktivt og mirakuløst handler i historien, så hvorfor ser vi ikke mer av slikt i dag?

Ottosen begynner på en god måte med å avvise dårlige svar, som at Gud bare ville gjøre mirakler

i en bestemt periode, eller at Gud viser seg for dem som tror sterkt nok, eller at tro er irrasjonelt. Deretter serverer han en rekke mulige svar som han synes er interessante og fortjener å vurderes. Jeg skal nå presentere og kommentere disse svarene.

Første hovedsvar er at Gud per definisjon er utenfor tid og rom. Ottosen begrunner ikke denne oppfatningen nærmere, og selv ville jeg sagt at Gud er både utenfor og i vårt univers. Selv om påstanden om at Gud er utenfor tid og rom, trekkes frem flere ganger i boken, sier Ottosen til slutt at svaret åpenbart er utilstrekkelig siden kristne tror at Gud en rekke ganger har handlet i tid og rom – for eksempel da han reiste Jesus fra de døde. Spørsmålet blir dermed stående om hvorfor Gud ikke gjør dette oftere.

Det andre hovedsvaret er at Gud for så vidt viser seg ganske tydelig, fordi det er flere trekk ved verden som peker på en Gud. Ottosen ønsker å vise at det ikke er en konflikt mellom teologi og naturvitenskap, og tar en ganske lang omvei med å bruke mye tid på spørsmålet om hvorvidt evolusjon og kristen tro er i konflikt. Personlig synes jeg Ottosen her uttaler seg for forsiktig, og at han serverer et kraftig understatement når han skriver om ung-jords-kreasjonister (som altså tror at jorden ble skapt på 6 dager for 6000 år siden): "Mitt inntrykk er at ung-jords-kreasjonister iblant hopper litt for lett forbi selve naturvitenskapen."

På den annen side ser jeg stor verdi i nettopp Ottosens tilnærming, fordi han taler med autoritet inn i et evolusjonskritisk kristenmiljø og med bibelsk argumentasjon åpner opp mulig-

heten for at evolusjonslæren er sann. For eksempel viser han til at Adam kan bety menneske, og at Adam skrives med bestemt artikkel i begynnelsen av Bibelen, som argument for at det snakkes om mennesket generelt og ikke en enkeltperson siden egennavn ikke har artikkel. Og han viser til hvordan tekster om at jorden står stille, og solen beveger seg, åpenbart må forstås symbolsk. Han er litt kvikk når han kritiserer andre for å si at Bibelen tar feil, for han mener jo også selv at ikke jorden står stille mens solen beveger seg. Forskjellen blir altså om man sier at Bibelen tar feil, eller at man ikke skal ta diverse ting som står i Bibelen bokstavelig. Oppsummerende er det slik at selv om det er trekk ved verden som peker mot Gud, svarer ikke det på spørsmålet om hvorfor ikke Guds eksistens er enda tydeligere, men det er like fullt verdt å nevne.

Det tredje hovedsvaret kan forstås todelt: Begrensede mennesker kan ikke se Gud – synden skiller mellom mennesker og Gud. Den første delen av dette svaret kan være at forskjellen på Gud og mennesker gjør det umulig for mennesker å oppfatte Gud, og Ottosen refererer til Moses som bare fikk se Gud bakfra. Men om så var, så handler jo den vanlige innvendingen om at Gud kunne skrevet i stjernene at han finnes, eller at vi kunne oppdaget med mikroskop at alle sandkorn hadde innskriften ”skapt av Gud”, så man trenger ikke se Gud selv, men kan få tydelige tegn likevel på at han finnes. Så hvorfor er det ikke flere slike tydelige tegn?

Ottosen bruker mest tid på å si at vi mennesker er syndige eller onde og ikke vil tro på Gud, og at det er vår avvisning av Gud som gjør Gud utydelig for oss. Vel – kanskje for noen av de mer ekstreme tilfellene Ottosen siterer, som nærmer seg siterte Torkelsen i vrangvilje. Men det er jo store horder som ikke har hørt om Gud i det hele tatt, eller som bare knapt har hørt om Jesus, eller som gjerne vil tro, men ikke får det til. Dersom det er slik at disse går fortapt, er det ganske uforståelig. Ottosen skriver at spørsmålet om ikke-troendes fortapelse er på siden av det boken handler om, mens jeg tenker at det er helt avgjørende: Dersom de som er ikke-troende på jorden, går fortapt, er det uforståelig at ikke Gud

viser seg tydeligere, men dersom de får en ny sjanse etter døden – eller alle blir frelst – så ville det vært langt mer forståelig at ikke Gud var tydeligere.

Det fjerde hovedsvaret har flere deler: Det er ikke sikkert folk ville tatt i mot frelsen om Guds eksistens var tydeligere, men det er det som er viktig for Gud, ikke bare at vi tror at han eksisterer, men at vi blir frelst. Dersom Gud gjorde sin eksistens mer tydelig, ville det nærmest være å tvinge folk til å tro på ham.

Det er rett at Bibelen presenterer en Gud som først og fremst ønsker at vi tar imot frelses-tilbudet. Men en forutsetning for å ville ha fellesskap med Gud er jo at man tror at han eksisterer. Å tvinge noen til fellesskap ville være feil, men det er meningsløst å snakke om tvang hvis det bare handler om å vise noen at noe eksisterer. Hvis jeg viser deg en svart svane, utøver jeg ingen uetisk tvang ved å få deg til å tro at svarte svaner eksisterer. Hva vi tror er sant eller usant, er ikke en handling vi velger, og ei heller noe vi blir tvunget til. Det er ikke uetisk å la folk få vite at det er sant at Gud eksisterer - det gir dem bare et bedre grunnlag for å velge livsførsel.

Ingen av de fire svarene Ottosen peker ut som hovedsvar, synes jeg gir et godt svar på problemet. Han nevner kort et annet svar jeg synes fortjener mer diskusjon, nemlig at Gud ønsker at mennesker skal være mer ydmyke. Filosofen Keith Ward har utarbeidet en lignende posisjon grundigere hvor han hevder at man må gjøre seg åpen for Gud for å kunne bli overbevist av Guds åpenbaring og at det er denne åpenheten for Gud som er åpenbaringsens hensikt.

Jeg har lyst også til å foreslå hva jeg mener er det beste svaret på spørsmålet. Etter min mening er det samme svar på det ondes problem og spørsmålet om hvorfor Gud ikke viser seg tydeligere, nemlig at Gud ønsket å skape en selvstendig verden. Ottosen nevner dette svaret kort, men diskuterer det ikke. I litt mer detalj handler det da om at Gud ønsker å skape både en verden som er selvstendig og levende vesener som er selvstendige, fordi en slik verden kan virkeliggjøre unike verdier. At Gud skaper en slik verden, er vår eneste mulighet til å bli til siden vi bare er

produkter av denne verden. Det er ikke ondt av Gud, siden han tilbyr evig lykke i kompensasjon for alle, og jeg tror alle får et reelt valg om frelse, enten før eller etter døden. Dersom det viktigste i første runde er at vi blir til som selvstendige personer, og så i andre runde at vi forholder oss til tilbudet om frelse (enten før eller etter døden), så lar det seg forstå at Gud ikke er tydelig tilstede i verden nå. Han var tydelig til stede gjennom Jesus, og dette er et unntak fordi Gud ønsket at det skulle være tilgjengelig en troverdig åpenbaringskandidat i det hele tatt for de som bruker sin selvstendighet til å søke Gud. Men hans mål er altså ikke at flest mulig fortest mulig skal vite at han finnes, for i så fall ville det ha vært et mislykket prosjekt, og en allmechtig Gud mislykkes ikke i sine prosjekt.

Så er det fortsatt mange ting man kan innvende, og jeg har utdypet dette mange steder på nett, i tidsskrifter og i bøker. Her ville jeg bare antyde en retning å tenke som jeg tror er mer fruktbar. Uansett er det et viktig tema Ottosen tar opp, som fortjener en bok og den diskusjonen Ottosen nettopp ville at boka skulle føre til.

Atle Sjøvik PhD

GEIR HELLEMO (RED.): GUDSTJENESTE PÅ NY

UNIVERSITETSFORLAGET 2014

Da Ungdommens kirkemøte i 2003 tok initiativ til en reform av gudstjenestefaglig kompetansen som en forutsetning for at reformens målsettinger skulle lykkes. Gudstjenestebokens egne veiledningsartikler må regnes

som stammen i dette, men forhåpentligvis vil riktig mange kirkelige medarbeidere kjenne behov for å trenge enda dypere. "Gudstjeneste på ny" er et utmerket sted å begynne. Antologien presenterer gode innføringsartikler på en rekke gudstjenesterelaterte emneområder. Lokale kirkestaber, prestekonventer og andre kirkelige profesjonssammenslutninger burde her ha et utmerket verktøy for å få økt sin gudstjenestefaglige kompetanse og gi et tilsvarende svar til hva ungdommens kirkemøte i sin tid etterlyste. Kirke og samfunn er i rask endring. Fornyelse er nødvendig også når det koster. Læring og mestring handler om å kople erfaring og innsikt på en fruktbar måte. Her gir "Gudstjeneste på ny" god hjelp.

Det er Praktisk-teologisk seminar på Universitetet i Oslo som står bak denne tekstsamlingen. Redaktør Geir Hellemo bidrar selv med to artikler, den innledende artikkelen om liturgisk teologi og en mer kirkehistorisk basert artikkel om bildenes betydning for gudstjenesten og tilbedelsen. Ny rektor ved PTS, Sivert Angel, har et bidrag om "Ordet og prekenen". Øvrige bidragsyterne er Merete Thomassen, Kari Veiteberg, Kåre Nordstoga, Margunn Sandal, Elisabeth Tveito Johnsen, Gunfrid Ljones Øierud

og Espen Dahl. Boka er seksjonert i tre deler: (1) Gudstjenesten og ordene, (2) Den sanselige gudstjenesten og (3) Gudstjenesten og menigheten. Til sammen gir dette et bredesnitt av hva som rører seg innenfor det gudstjenestefaglige forskningsmiljøet på og i miljøet omkring PTS. En fyldig litteraturliste gir anledning til å forfølge enkelttema også ut over vår hjemlige sammenheng.

Boka bør kunne ha et vidt nedslagsfelt. Teksten inviterer også den som normalt ikke leser dyp-sindig faglitteratur. Bibliografi og noter er samlet bak i boka. Samtidig gir hver av artiklene et godt innblikk i noe av det forsknings- og utviklingsarbeidet hver av bidragsyterne er involvert i. Satt sammen gir de ulike tekstene muligheter innenfor ett og samme volum å se på gudstjenesten som fenomen fra en rekke ulike synsvinkler. Nettopp dette samsynet er kanskje noe av det vi trenger aller mest i vår tid, og som er bokens styrke.

”Gudstjeneste er mer enn ord,” skriver mange-årig rektor og liturgikklærer, Geir Hellemo, i innledningsartikkelen. Denne enkle stadfestelsen retter samtidig oppmerksomheten mot nettopp det som karakteriserer vår tids tilnærming til gudstjenesten som kirkefellesskapets mest sentrale trospraksis. Den er så mangefasettert, og det vi kanskje kan omtale som gudstjenestens ”mening”, genereres og berører oss på så mange måter. Det er teologi, og det er antropologi. Det er noe som skjer der og da, og det påkaller tradisjonen og det religiøse minnet. Det taltaler oss på dypet av vår egen eksistens, og det er kroppsliggjøring av kirken som fellesskap. Dette multimodale uttrykket og uhyre sammensatte fenomenet er det vi må oppøve vår både teoretiske og praktiske innsikt i. En slik bok gjør oss ikke umiddelbart til bedre praktikere. Det er heller ingen snarvei til kirkevekst. Likevel representerer gode, reflekterte artikler av denne typen et innsteg og en fornyet motivasjon til å arbeide mer med våre praksiser og egenarten ved det kirkelige fellesskapet. Det er en bok mange kan ha nytte og glede av.

Denne leseren stanset særlig opp ved Sivert Angels bidrag om ordet og prekenen og Elisabeth Tveito Johnsens artikkel om ”gudstjenestelæring

gjennom deltakelse”. Angels liturgisk-orienterte prekenideal er godt begrunnet både i praktisk erfaring og i teoretisk refleksjon. På vei mot reformasjonsjubileet i 2017 kan Angels artikkel inspirere til et fornyet blikk på hva *sola scriptura* og et bibelfundamentert prekenideal kan bety i vår tid. Tveito Johnsen som er tilsluttet det religionspedagogiske forskningsmiljøet (LETRA) på MF, presenteres oss blant annet for Étienne Wengers forståelse av menighet som et praksisfellesskap (”community of praxis”). Artikkelen bygger bro mellom trosopplæringsreformen og gudstjenestereformen og bidrar med mange interessante observasjoner og refleksjoner knyttet til karakteren av fellesskap i spennet mellom folkekirke og trosfellesskap. Det handler om insidere og outsiders og hvordan vi gjennom det gudstjenestelige samhandlingsmønsteret enten sosialiseres inn i fellesskapet eller ut av det. Utfordringen er vel kjent for alle som er fortløig med gudstjenestelivet i den norske folkekirken. Tveito Johnsen retter oppmerksomheten mot gudstjenesten som læringsarena og at denne læringen handler om langt mer enn forståelse av dogmer og læreutsagn. Det er en i høy grad praktisk læring som gis oss gjennom former for deltakelse som bekrefter vår plass i fellesskapet. Denne artikkelen, sammen med alle de andre, gir et godt grunnlag for fordypet forståelse av hva vi egentlig holder på med når vi feirer gudstjeneste.

Boka heter ”Gudstjeneste på ny” og knytter seg naturligvis til vår nye ordning for hovedgudstjenesten i Den norske kirke. Samtidig peker tittelen på endringen i den faglige tilnærmingen til gudstjenesten, fra en kirkehistorisk og liturgisk teologisk beskrivelse til å ta erfaringsdimensjonen ved gudstjenesten i større grad på alvor. At Universitetsforlaget har valgt å tydeliggjøre tittelen med en forsideillustrasjon av en (manns-?) skikkelse med pipekrave, som i større grad retter oppmerksomheten mot *forrige reform* av gudstjenesten enn denne, skal ikke de enkelte forfatterne lastes for. ”Gudstjeneste på ny” har i høy grad blikket vendt framover og er etter mitt syn et godt svar til henstillingen fra Ungdommens kirkemøte sommeren 2003.

SØNDAGSTEKSTEN

TORE SKJÆVELAND - INGILD HELENE MYDSKE FALLEGÅRD - MARTIN AALEN HUNSAGER

12. SUNDAG I TREEININGSTIDA - 13. SØNDAG I TREEINIGHETSTIDEN
VINGÅRDSSØNDAG / 14. SØNDAG I TREEINIGHETSTIDEN

12. SUNDAG I TREEININGSTIDA

31. AUGUST 2014

Preiketekst: Nehemja 9,19–21

Lesetekstar: Hebr 13,5–6 / Matt 6,24–34

Liturgisk farge: Grøn

TIL DAGEN

Tekstane denne dagen handlar om Guds omsorg, om det problematiske med Guds omsorg. Lese-tekstane handlar om korleis ein skal forholde seg til omsorga, det vågestykket å stola på Gud og ikkje på pengane og ikkje vera bekymra. Men GT-teksten som er preiketekst, har eit litt anna fokus.

TIL TEKSTEN

Preiketeksten frå Nehemja er berre eit lite utdrag av ei lang forteljing, og difor må me la konteksten bidra til tolkinga. Bakgrunnen for forteljinga er at folket er kome tilbake til Israel etter å han vore i Babylon. Kapittel 1–7 handlar om oppattbygginga av Jerusalem i år 445 f. Kr.

Nehemja som var munnskjenk hos kongen i Babylon, får lov å dra til Jerusalem og bygga opp murane, og blir så utpeikt som statthaldar. Kapittel 8–10, som bør lesast for å få samanhengen teksten står i, handlar om at presten Esra les frå lovboka etter at muren er ferdig, og folket fornyar sin truspraksis og igjen vender seg til Gud. I kapittel 9 vedkjenner dei sine og fedranes synder. Vers 5–37 er ei samanhengande forteljing i form av ei bøn som på vegne av folket vert ropa ut av levittane, der Gud vert lovprist for sine gjeringar, og det vert fortalt at Gud valde ut folket og har vore miskunnsam og nådig sjølv om dei mange gonger vende seg bort frå han.

Dette er forteljing om synd og nåde fortalt av ein generasjon som har sett at dei sjølv er bortvendte, og på nytt vender seg bort frå synda og til Gud. Det handlar om at dei erkjenner kven dei er i forhold til Gud. Dei kjenner Gud på grunn av hans handlingar mot folket deira i historia, og difor fortel dei denne historia som fortel dei både kven Gud er, og kven dei er når dei no vender dei seg til han på nytt. Og på same måte som me startar gudstenesta med å sanna syndene våre, startar dei med å vedkjenna si synd i vers 2, og etter denne bøna vender dei om og seier dei vil følja Guds lov i 10,29.

GT-forskaren Gerhard von Rad har sagt at kvar ny generasjon av Israel måtte bli Israel; det gjorde dei ved å oppdatera historia, fortelja henne på nytt og føra ho fram til si eiga tid. Dette ser

me tydeleg her; det startar i skapinga i vers 6 og endar i deira eiga naud i vers 37. Når det gjeld utgangen av Egypt, er det Gud som er den handlande aktøren; Moses er berre nemnd i eitt vers. I denne versjonen er det relasjonen til Gud som er det viktige, fordi det er den relasjonen som er viktig for folket på Esra si tid.

Vers 28ff handlar om tida etter landnåmet, men ingen av kongane er nemnde med namn; det er mønsteret med fråfall frå Gud som gjev land og lov og gode gåver som gjentar seg. Det er òg ei understreking av at Gud straffa dei ved å overgje dei til folka omkring, ikkje fordi Gud er utålmodig, tvert imot – sjå vers 30 – men fordi folket ikkje ville lytta. Det har gjentatt seg fram til folket på Esra si tid, og det har ikkje skjedd noko grunnleggande nytt. Det skjer fyrst med Jesus. Dette er den fortellinga som bør forteljast i preika,

DAGENS UTSNITT.

Vers 19 byrjar i den norske omsetjinga med ”men” slik som vers 16. Begge stadene markerer det eit brot og ein motsetning til det som kom før. I vers 16 er det omsorg og løfte i vers 15 som vert møtt av sin motsetning, fråfall, og her i vers 19 er det dette fråfallet som vert møtt med sin motsetning, miskunn. Denne vekslinga går igjen i heile kapitlet.

Lest utan dette ”men” kan desse tre versa forståast som Guds omsorg i det allmenne. Men med ”men” vert dette vers om nåde, om Guds omsorg trass folket sitt svik og fråfall. Sett i lys av den store forteljinga vert skysøyla og eldsøyla eit teikn på Guds miskunn og Guds nærver, men det handlar òg om at Gud leier dei ein veg dei av seg sjølv ikkje ville gå.

På grunn av fråfallet vert Guds miskunn enno større.

Vers 20–21: 40 år i ørkenen står her for Guds straff over fråfallet, sjølv om denne teksten ikkje kallar det straff her slik som i vers 27 og 28. Utan fråfallet ved gullkalven hadde det ikkje blitt 40 år i ørkenen. Det er straff, men ikkje bortstøying. Samtidig er det utvikling og læring; dei skal få visdom; kanskje er det å læra at opprør mot Gud har dårlege konsekvensar. Desse åra

tener til å gje visdom og viser dei Guds omsorg for både sjel og lekam, hovud og føter. Her er Guds omsorg ikkje berre hjelp og støtte i ein vanskeleg situasjon, men det som bergar dei frå døden. Utan mat og drikke frå Gud hadde dei ikkje berga livet.

Dette er ikkje teksten om gullalderen då alt var godt; det er teksten om at midt i fråfallet greip Gud inn; difor er det eit håp når folket på ny kjenner seg borte frå Gud og vender om.

TIL PREIKA

Det er få av dei som kjem til trusopplæring, som kan denne historia med skysøyla og eldsøyla, og mange vaksne kan den heller ikkje, difor må presten fortelja fleire bibelhistorier som forteljingar som ein kan leva med i. Då gjev ein borna ei forståing av kven Gud er, og kven dei er og relasjonen til Gud.

Her ligg det godt til rette for å bruka fortelling slik som Bibelen brukar det, å fortelja historia om Gud i relasjonen til sitt folk som mi historie. Faren er å gjera som preiketeksten, ta ut dei behagelege bitane om Guds omsorg og gløyma både at å ta fram fråfallet er å snakka sant om livet, og den sjølvransakande, syndsvedkjennande samanhengen som gjer at folket på Esra si tid må gjenfortelja Guds omsorg. Det er midt i fråfallet, når dette ikkje er sjølv sagt, når dei ikkje ser det rundt seg. Når teksten er gjenfortelling av Guds frelse og folket sitt fråfall som del av folket si eiga historie, så kan preika bli det same. Denne forteljinga er allmenn, så ho seier noko om alle menneske sitt forhold til Gud. Men me må ikkje stoppa ved legga til Det grunnleggande nye.

På same måte som for Israelfolket vert me òg medvitne om å vera Guds folk ved å gjenfortelja historia om relasjonen til Gud. Også for oss bygger det på konkrete handlingar, for Israelfolket pakta og utfriinga frå Egypt, for oss Jesus og dåpen. Også for oss må me halda fram med å fortella heilt til vår eiga tid.

Korleis gjer ein det? Innhaldet finn du i teksten; det trengst ikkje forklarast i hel eller supplerast med andre historier. Lag det ikkje meir komplisert enn at du kan fortelja utan manus slik at du framstår autentisk på preikestolen som ein

som vitnar om si eiga gudsfolkets historie slik dei gjorde i bøna. Då forkynner du slik som Bibelen gjer.

Mitt forslag er eit forteljingspreike med fire episodar:

Innleiing: Vår historie heng saman med Guds gjerningar: Då folket skulle venda seg til Gud, måtte dei fortelja om Guds gjerningar.

1. Gjenfortelja utgangen av Egypt, setja sky-søyla og ørkenen inn i samanheng

2. Gjenfortelja historia om Nehemja og Esra som vender tilbake til Guds lov. Dei høyrer ordet lese av Esra og oppdagar at dei er ramma av lova og difor vender dei om til Gud og strekker seg etter evangeliet slik det viser seg i Guds handlingar i historia.

3. Fortelja om rundgangen med fråfall og synd og Guds nåde og omvendning, lov og evangelium, slik at det vert vår historie òg. Det er å snakka sant om livet i relasjonen til Gud.

4. Laga ei forteljning for vår tid med Jesus, dåpen og oss og visa kor me kan strekka oss etter evangeliet, hos Jesus, i dåpen, i ordet.

TORE SKJÆVELAND
KYRKJEFAGSJEF I BJØRGVIN BISPEDØME
TOS@KYRKJA.NO

13. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

7. SEPTEMBER 2014

Prekentekest: Matt 25, 14–30

Lesetekster: Sal 92,2–6.14–16 / 1 Kor 12,4–11

Liturgisk farge: Grønn

LESETEKSTENE

Salmenes bok er boken som rammer inn livet vårt. Salmer til morgon og kveld, glede og sorg, salmer om natur og svik, det meste av livet er nevnt i salmenes bok. Salme 92 er et godt eksempel på dette – en salme der mennesket priser Guds godhet og omsorgen for den enkelte. Særlig er jeg fasinert av tanken om naturen som en formidler og forkynner om Guds storhet. Det er et tema jeg ofte nevner selv, i begravelser spesielt, at naturens gang vitner om Skaperen – våren der alt skapes nytt, og nå høsten som er i anmarsj og legger naturen til hvile. Så vet vi at den igjen skal spire – ”såkorn som lagt i jorden, oppstår som gylne aks”.

I Korinterbrevet underviser Paulus menigheten om de ulike gavene. Og jeg tar meg i å tenke: ”Hadde det bare vært så enkelt!” Men ofte må jeg streve etter å se at gavene er blitt delt ut til hver enkelt. For noen ganger virker det heller som at noen har fått alt, både evnen til å synge, tale, være vis og evnen til å formidle kunnskap, mens andre strever med mye og får ikke vist seg fram og tatt seg i bruk på samme måte.

Og hva med setningen ”... Ånden gir seg til kjenne slik at det tjener til det gode”? Min erfaring er at der det er mange mennesker med sterke evner og anlegg (Det være seg nådegaver og andre gaver), der kommer også fort selvehevdelsen sterkt fram. Her ser vi hvordan vi kan se om gaver er nådegaver eller ikke; nådegavene løfter fram Gud, ikke mennesket.

PREKENTEKSTEN

Bibeltekstens aktualitet

– om talenter og fordeling

Strålekasterne skrus på og Idol-deltagerne lar nervene ligge og leverer på scenen, uke etter uke. I 2014 har vi mange kanaler der vi får vist oss fram, scener å stå på, tilbakemeldinger i ulike fora, og higet etter anerkjennelse er stort.

Men du skal ikke se lenge på Idol før du innser at talentene er svært ulikt fordelt. Og vi skal vel heller ikke se så langt rundt oss før vi innser det samme. Når nyhetsbildet blafrer forbi om barn og flyktninger i Syria, tenker jeg på setningen fra Matteus 25: ”Men den som ikke har, skal bli fratatt selv det han har.” Det er en grotesk sannhet i dette bibelverset, som vises altfor ofte i verden i dag.

Hva gjør jeg med det jeg har fått?

”Spinke spare – lenge vare.” Nei! sier dagens tekst; det er ikke sant.

”Delt glede – dobbel glede.” Ja! sier dagens tekst; det er sant.

Ordene om å få pengesummen til å fordobles kan være musikk i investorers og forvalteres øre. Men poenget her er ikke å bli sittende igjen med dobbelt så mye som jeg startet med. Det handler om å bruke det jeg har fått, ikke å grave det ned i sanden og la det ligge ubrukt – hverken evner og anlegg eller økonomiske midler. Nedgravd i sand, innelåst i bankhvelv eller ubrukt i et menneske ingen har oppdaget, ganger det ingen.

Om å grave seg ned i jorden

Han syns han var smart han som gravde ett hull i jorden og la sin mynt der, trygt og godt, ingen risiko. Nå trengte han ikke bekymre seg over hva som skulle kunne skje med mesteren sin mynt.

Ovrraskelsen må ha vært stor da han ble utskjelt og sendt tomhendt derifra. Han hadde jo bare gjort det han syntes var rett. Hva besto hans store feil i?

Feilen besto i ikke å benytte seg av og utnytte sin gave. Han hadde fått ansvaret for en mynt, men i redsel for og misslykkes valgte han den tryggeste, sikreste, feigeste løsningen.

Vi skal ikke grave ned våre talenter. Vi skal heller ikke la andre grave seg ned, eller legge sine

evner og gaver ned i jorden. Vi skal oppmuntre andre til å ta sin plass, ta seg selv og sine nådegaver i bruk – også når strålekasterne ikke er på, når ingen ser oss, og vi ikke får en umiddelbar rosende tilbakemelding.

Ordspillet – talenter / penger og evner

Ordet som er brukt i teksten, er talenter, fra gresk *tálan-ton*, en myntenhet. Alle beløpene er store. 1 talent utgjør mer enn femten årslønner, og et utbytte på 10 talenter utgjør et beløp på over hundre årslønner for en vanlig arbeider.

Tálan-ton er en myntenhet, men vi kan jo ikke unngå å merke oss hvordan ordet lyder på norsk – talenter, og hvilke assosiasjoner ordet gir oss. For den moderne leser handler det mer om evner, personlige egenskaper og gaver enn om penger. Satt i forbindelse med 1 Kor 12 forsterkes denne tolkningen, men la oss ikke glemme det bibelske basisordet her; dette handler også om vår forvaltning av penger.

Om å være Guds hender og føtter på jorden

Barnesangen lyder: ”Han vil ha villige hender og villige føtter som kan gå...” Vi er – som troende, som kirke og som enkeltpersoner – forvaltere av Guds ord. Vi skal ikke grave Ordet dypt ned i verken hjertet eller jorda og beholde det for oss selv. Vi skal bruke det, benytte det og utnytte det. Og dette gjelder både pengene våre og evnene, gavene, nådegavene vi har fått.

Selv om de tre tjenerne får tildelt penger, ulike store beløp ut fra evner og gaver de har, så følger det ingen instruks med tildelingen. Det er som å få en baby; mange nybakte foreldre savner en bruksanvisning. De fikk et beløp hver og ble dømt etter hva de gjorde med det de fikk.

Vi har også fått. Hos noen er det lett å oppdage både nådegaver, egenskaper, talenter og evner. Hos andre må vi lete godt for å finne det. Bibelen forteller at alle har fått, men vi har fått i ulik mengde.

For enhver av oss er det vår egen kamp, og ikke stivne i følelsen av urettferdighet og misunnelse over hva andre har fått. Vi må videre enn det; vi må ta evnene, gavene og midlene i bruk for at de skal vokse seg sterkere og gi mer. Gjemt i jorden vokser bare levende frø, ikke ubrukte talenter.

Som prester er det vår oppgave å oppmuntre og påvirke mennesker til å se og å bruke sine gaver. Enklest er dette kanskje for dem av oss som jobber med barn og ungdom, og konfirmanter spesielt. Gleden ved å se en ungdom "som blomster opp" og innser at de har noe å komme med, overgår mange andre gleder.

Samtidig er vi prester i en situasjon hvor vi ser til hverandre, og kanskje skuler vi også til hverandre. "Han og hun er så gode prester, får til så mye, er så flinke, mens jeg..." Vår opplevelse av å lykkes og misslykkes varierer gjennom livet.

Min første opplevelse av dette var på et Ten Sing-seminar på Gjøvik på 90-tallet. Sett og utplukket til å reise fra lokalmiljøet ga det meg mye stolthet og stor glede. Men opplevelsen av å komme dit, å møte så mange andre utrolig dyktige ungdommer (og mange av dem, innså jeg fort, mye dyktigere enn jeg!) var svært blandet...

Vi er – som enkeltpersoner, kirke og prester – forvaltere av Guds ord, Guds nåde og Guds gaver på jorden. La oss aldri komme i den fristelsen at det blir viktigere for oss å synes og å stråle selv enn å løfte andre opp og fram. Se den i menigheten der du jobber, som nå bør få en forespørsel om å lese tekst i denne gudstjenesten, eller tenne et lys under forbønnsdelen, eller helle vannet i døpefonten! Vær med og skap et fellesskap der mennesker får være med sine evner og gaver, penger og talenter!

Arbeidet med gudstjenesten, som har skjedd i kirken de siste årene, understreker nettopp dagens prekenetekst. La oss ikke grave oss ned i jorden, men la oss delta – sammen!

SALMEFORSLAG FRA NORSK SALMEBOK 2013

298 Se universets Herre

312 Til himlene rekker din miskunnhet, Gud

678 Vi rekker våre hender fram

712 Himmelske Far du har skapt oss

716 Herre, jeg gjerne vil takke

INGVILD HELENE MYDSKE FALLEGÅRD
VIKARPREST I TUVE SÄVE MENIGHET I
CÔTEBORG
INGVILD.FALLEGARD@GMAIL.COM

VINGÅRDSSØNDAG / 14. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

15. SEPTEMBER 2014

Liturgisk farge: Grønn

Prekenetekst: Matt. 20,1–16

Lesetekster: Jes 27,2–6 / 1 Kor 1,1–3

Liturgisk farge: Grønn

TIL TEKSTEN

I både kapittel 18 og kapittel 19 forteller Jesus om himmelriket og at dette har en annerledes rekkefølge: "Den som gjør seg selv liten som dette barnet, han er den største i himmelriket." (18,4) Og den rike unge mannen får høre at dersom han selger alt han eier, så skal han få en skatt i himmelen. Rekkefølgen er omvendt i himmelriket, sies det direkte i både vers 19,30 og vers 20,1 som begge rammer inn lignelsen ved å gi to ulike varianter av det samme verset: "Men mange som er de første, skal bli de siste, og de siste skal bli de første" / "Slik skal de siste bli de første og de første bli de siste." Denne omvendte rekkefølgen i himmelriket innebærer forskjellige ting. Den rike unge mannen er nå først på grunn av rikdommen sin, men han oppfordres av Jesus til å forandre på livet og snu det opp ned for at han ikke skal settes sist. Disiplene får høre dette både som trøst og som en utfordring – trøst fordi de har gitt opp eiendeler, hus og hjem, men de vil få en annen kompensasjon. I mellomtiden må de ikke etterligne dem som er først nå, men i stedet må de se på Jesu eksempel og gjøre det til sitt eget. De må ikke overse de uviktige menneskene som Jesus alltid omfavner med sitt virke. Enten det er kvinner, barn, syndere han møter, spiser med og helbreder, eller forkynner for – rett og slett all de bortkomne som han er sendt til.

Etter at Jesus tilsynelatende har lukket himmelriket for den rike unge mannen, og disiplenes forskrekkede utbrudd til Jesu "Hvem kan da bli frelst?" fungerer lignelsen om vingårdsarbeiderne

som en fortelling helt i andre enden av skalaen. Den åpner opp himmelriket og er samtidig et svar på disiplenes spørsmål ”Hva med oss, vi har forlatt alt og fulgt deg, hva skal vi få?” der lignelsen gir en videre utdyping på hvordan Gud gir lønn.

Lignelsen har to hoveddeler: I versene 1–7 tar jordeieren og hyrer inn arbeiderne i puljer på torget, og i versene 8–16 gir jordeieren arbeiderne lønn når arbeidsdagen er over. I Moseloven står det foreskrevet at arbeidere skal lønnes ved solnedgang (5 Mos 24,14–15; 3 Mos 19,13), men den store overraskelsen er at alle får lik lønn. Det er bare den første gruppen som har fått lovet en denar; de andre er bare blitt lovet det som er rett. Nå da alle arbeiderne får en daglønn, fører dette til klager fra dem som har jobbet lengst, og som er de eneste som faktisk har jobbet en hel dag.

TIL PREKENEN

Det er jordeieren som forbauser arbeiderne i lignelsen, og som gir anledning til å preke om Guds godhet, nåde, raushet, og at Gud har nok til alle. Arbeiderne viser at det er lett for oss mennesker å sammenligne oss med hverandre og bli misforneuede når innsatsen har vært ulik. Det store problemet er ikke at noen får mer, men at alle får det samme selv om de ikke har arbeidet like lenge. Dette er egoisme og misunnelse, virkelig å misunne at også andre får tilgivelse. Egentlig er det også å misunne Guds suverenitet og noe som også fører til at vi ikke ser Guds godhet, men heller ser ned på at Gud kan tilgi også andre. Det er alltid lett å tenke at de andre er verre syndere enn jeg selv, og se ned på dem som har kommet til senere. Vi kan være enige med idéen om at alle bør få en sjanse til en ny start, men lignelsen viser oss hvor lett det er å motsette seg dette når det skal virkelig gjøres. Men når vi ser ned på det andre mottar av Gud, ser vi også ned på Guds godhet.

Vi får ingen forklaring på hvorfor arbeiderne opptrer puljevis til ulik tid på torget, og om dette skyldes sløvhet, og hvor bekymret de er for om de vil finne arbeid. Jordeieren er derimot alltid parat og drar alltid på nytt ut på torget for å få mer arbeidskraft. Kanskje kan dette si oss noe om Guds ”timing” og at vi aldri skal miste håpet om

at den kan tre inn. Vi skal ikke tro at det er for sent. Noen menneskers vei til kirken kan være lang, og det kan finnes ulike veier som mennesker må gå. Gud kan bety en forandring for alle, selv om dette skjer til forskjellig tid. Vi skal likevel aldri miste håpet til Guds initiativ, og at Gud kaller på mennesker.

Jordeieren er fri til å gjøre med sitt som han vil, og han velger å lønne alle rikelig. Dette peker på Guds suverenitet, og at Guds store nåde alltid er ufortjent. Dette er det oppsiktsvekkende med nåden. Den deles ut i stort monn og skulle det vært omsatt i lønnspolitikk ville dette ikke bli bærekraftig for en arbeidsgiver i lengden. ”Kan dette virkelig gå an?” er vår menneskelige reaksjon på nåde. Her er det også paralleller til lignelsen om den bortkomne sønn og den eldste sønnen som blir irritert over at faren feirer den yngste sønnens hjemkomst, og det er paralleller til fortellingen om profeten Jona som misliker Guds nåde over byen Ninive.

På samme måte som den rike unge mannen var fanget av rikdommen kan dette også påvirke disiplene og kirken. Klarer vi likevel å se de rikdommene som Gud gir oss som kristne arbeidere og at Guds lønn er rikelig? Når vi deltar i bibelgrupper eller husfelleskap, eller når vi deler Guds omsorg med hverandre? Når vi gir av vår egen tid og står i en tjeneste i menigheten? Dette er å være en arbeider som Gud lønner. Å være en Guds arbeider handler ikke om at vi skal tilfredsstille Gud, eller om slite seg gjennom heten og varmen en lang arbeidsdag. Men å være en Guds arbeider er meningsfullt og noe av det vi ble skapt til å være. I vingården, der er det vi hører hjemme, og det er et fellesskap der vi alltid skal ta imot med glede når det kommer nye arbeidere.

SALMER

- 329 Sjå, den som bur i livd hjå Gud
- 326 Gud, lær meg å se
- 616 La din vingård bære frukt
- 539 Dine løfter er mange
- 323 Kor stort min Gud

MARTIN AALEN HUNSAGER
KAPELLAN I ÅSANE
MARTIN.AALEN.HUNSAGER@
BERGEN.KIRKEN.NO

Magnus Malm

KJENNETEGN**Å søke Guds nærvær i en kaotisk tid**

399,-

Den svenske forfatteren og sjelsørgeren Magnus Malm skriver om kjennetegnene på Guds nærvær i vår hverdag.

Sammen med den nye boken kommer et armbånd. Det er ment som en praktisk hjelp til å daglig holde fast ved kjennetegnene krybben, korset og ringen.

Vårt Land skriver: *"For svensken er bønn intet mindre enn et mirakel, fordi han ikke kan tenke seg noe annet som kan forandre menneskers liv så dypt og knytte oss til kilder bortenfor alt vi ser."*

www.lutherforlag.no
www.bokogmedia.no

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

TILSETTINGER

BORG BISPEDØMME

Borg bispedømmeråd har i møte 12.06. 2014 foretatt følgende tilsettinger:

Pål Wirkola Svendsen som kapellan i Østre Borgevangel prosti med tjenestested Rakkestad sokn.

Olaf Sture Jenssen som sokneprest i Vestre Borgevangel prosti med tjenestested Våler og Svindal sokn.

Per-Kristian Bandlien som lufthavnprest i Øvre Romerike prosti med tjenestested Oslo Lufthavn, Gardermoen.

Vi har mottatt bekreftelse på at alle de tilsatte tar imot stillingene.

STAVANGER BISPEDØMME

Tilsetting sokneprest i Haugaland prosti med Vår Frelsers sokn som særskilt arbeidsområde:

Stavanger bispedømmeråd tilsatte i sitt møte 11.06.2014 Sveinar Medhaug som sokneprest i Haugaland prosti med Vår Frelsers sokn som særskilt arbeidsområde.

Den tilsatte har skriftlig bekreftet at han tar imot stillingen.

MØRE BISPEDØMME

Møre bispedømmeråd har i møte 19. mai 2014 tilsatt Arnaldur Bardarson som sokneprest i Gjømnes og Øre sokn og Inger Marie Jakobsen Sylte som sokneprest i Tresfjord og Vike sokn.

Begge har takka ja til stillingane.

Marian Nygård

JEG HAR JO ET GODT LIV

299,-

Marian Nygård forteller om livet med en alvorlig syk gutt. Om møte med helsevesen og sosialordninger, om familieliv, fortvilelse og håp, om jublende glede og overveldende takknemlighet.

Hun forteller ærlig og nakent, og hun tør å stille de store spørsmålene. Om troen på en Gud som ser oss og som kan gripe inn i livene våre.

Les den utrolige historien om sønnen Adrians helbredelse.

www.lutherforlag.no
www.bokogmedia.no

Nina Karin Monsen

SORG OG LIDENSKAP**Filosofiske refleksjoner**

349,-

Sorg og lidenskap er en annerledes sorgbok. Forfatteren byr modig på seg selv på godt og ondt og avslører både sin svakhet og styrke i møte med sin høyst personlige sorg.

Midt i sorgen makter hun å reflektere over de store spørsmålene som er knyttet til liv og død og forpliktende samliv mellom mennesker på en måte som skaper gjenkjenning, utfordrer til ettertanke og innbyr til kritisk dialog. Boken er båret av en intens tro – ikke bare på livet – men på Gud og det gode, og den er skrevet med sterk og ekte lidenskap.

www.lutherforlag.no

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), stipendiat Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669 Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>